

Status alternativnih škola u Republici Hrvatskoj

Šimunović, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:087880>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Dora Šimunović

Status alternativnih škola u Republici Hrvatskoj

Diplomski rad

Zagreb, 2018.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Dora Šimunović

Status alternativnih škola u Republici Hrvatskoj

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Zdravko Petak

Studentica: Dora Šimunović

Zagreb, rujan 2018.

Izjavljujem da sam diplomski rad Status alternativnih škola u Hrvatskoj, koji sam predala na ocjenu mentoru prof. dr. sc. Zdravku Petaku , napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Dora Šimunović

Sadržaj

1. <i>Uvod</i>	1
2. <i>Suradnja s nedržavnih akterima u pružanju javnih usluga</i>	4
3. <i>Udruge kao pružatelji obrazovnih usluga u Hrvatskoj</i>	9
4. <i>Alternativna waldorfska škola u Hrvatskoj i svijetu</i>	11
5. <i>Alternativna waldorfska škola u Sloveniji</i>	14
6. <i>Regulatorni okvir osnovnoškolskog programa</i>	15
7. <i>Pokazatelji slobode i pluralizma u obrazovanju</i>	19
8. <i>Razlozi za snažniju suradnju države i alternativnih škola</i>	22
9. <i>Zaključak</i>	29
<i>Literatura</i>	31

1. Uvod

Moglo bi se reći da je sloboda jedna od primarnih vrijednosti suvremenog demokratskog društva, a ako je tome tako onda bi težnja svakog demokratskog društva trebala biti omogućavanje što veće slobode građana, unutar okvira prihvaćenih od zajednice, a sažetih u državnim ustavima i zakonima. U skladu s time, u Ustavu Republike Hrvatske, u članku 1. stoji da hrvatsko društvo čini „zajednica slobodnih i ravnopravnih državljana“ (Narodne novine, br. 41/2017). Odgovor na pitanje zašto je sloboda važna vrijednost, zašto je to jedna od težnji u suvremenom svijetu, a i većim dijelom povijesti ljudske zajednice moguće se krije u samoj biti čovjeka i svrsi ljudskog življenja, ali vrijednost slobode mišljenja, govora i djelovanja nije samo u povećanju kvalitete života ljudi koji prakticiraju slobodu već je ona, u mnogim slučajevima, upravo ključan preduvjet općeg društvenog napretka.

Civilno društvo često je prvi prostor slobode prakticiranja i prihvaćanja novih praksi življenja koje, tek nakon nastanka i svojevrsne validacije unutar okvira civilnog društva, počinju zadobivati institucionalni karakter. Ta linija uvođenja promjene poznata je i pod posudnicom „*bottom-up*“ pristupa koji opisuje liniju utjecaja civilnog društva i neovisnih građana na promjene u državnom vrhu. Jedna od mnogih inicijativa civilnog društva koja u Hrvatskoj pokušava izgurati svoje mjesto na dnevnom redu državnog vrha, i time postati priznatom institucijom u državi, jest upravo pokret alternativnog obrazovanja.

Osnovnoškolsko obrazovanje, kao jedan od primarnih oblika šire društvene socijalizacije samo po sebi igra važnu ulogu u oblikovanju poimanja života i društva kod mladih ljudi, te je odabir načina programa odgoja i obrazovanja jedan od važnih faktora u kreiranju stvarnosti djece, roditelja i obitelji učenika. Prema stručnjacima okupljenim u OIDEL-ovom timu za analizu sloboda u obrazovanju diljem svijeta, faktori izgradnje identiteta mlade osobe, kao što su jezik, vjerovanja i stil života, uglavnom se prenose obrazovanjem. Stoga što je obrazovanje jedan od ključnih faktora izgradnje identiteta, imperativ je omogućiti što veću slobodu obrazovanja u svim državama i društvima svijeta (Oidel, 2016:6).

U Hrvatskoj, dominantni program odgoja i obrazovanja u osnovnim školama, donesen od strane nadležnog ministarstva, provodi gotovo svaka osnovna škola diljem zemlje. Ipak, tri osnovne škole u Hrvatskoj prepoznate su i priznate kao škole čiji program predstavlja alternativu dominantnom nacionalnom programu, a to su Waldorfska škola u Zagrebu, Osnovna waldorfska škola u Rijeci i Osnovna Montessori škola Barunice Dedee Vranyczany u Zagrebu. Pored navedenih, u Hrvatskoj postoje i škole s međunarodnim programom, škole

na stranom jeziku nacionalnih manjina, katoličke škole i sl., ali samo navedene tri škole u Hrvatskoj spadaju u kategoriju alternativnih škola, zbog njihovog specifičnog odmaka od nacionalnog kurikulumu i posebnosti organizacije upravljačkog sistema škola, te je analiza njihovog statusa unutar hrvatskog sustava vlasti izvorišna tema ovog rada.

Tako zvane alternativne škole u Hrvatskoj djeluju preko 20 godina, njihov način rada odobren je od strane državnih vlasti te je pronađena formula prema kojoj se učenička postignuća u alternativnim školama prevode u mjerilo državnih škola, i obrnuto, ali suradnja između tijela vlasti i alternativnih škola u Hrvatskoj, prema stavu potonjih nije zadovoljavajuća. Naime, alternativne škole osnovane su od strane udruga građana, neprofitnih organizacija koje su uz pomoć zainteresiranih roditelja i djece te međunarodnog sustava potpore alternativnim školama, započele s radom u dva hrvatska grada. Međutim, iako je vladino povjerenstvo krajem 1990-ih godina odobrilo plan i program rada waldorfskih škola, a kasnije i montessori škole, te im dopustilo slobodu provođenja programa, značajniji sustav potpore rada alternativnih škola u Hrvatskoj izostaje. U ovom radu navedeni su razlozi zašto i na koji način je moguće i potrebno zakonski, institucionalno pružiti veću potporu alternativnim školama u Hrvatskoj.

Način suradnje između udruga koje stoje iza alternativnih škola i tijela vlasti koji predlažemo prezentiran je unutar seta reformi Novog javnog menadžmenta, a pogotovo Novog javnog upravljanja nastalih krajem 20. stoljeća, u istom periodu kada su se u Hrvatskoj počele otvarati prve alternativne škole. Ključan sistem predložene suradnje temelji se na podugovaranju, sklapanju ugovorenog odnosa struktura vlasti i pružatelja usluga alternativnog obrazovanja unutar kojeg bi udruge koje do sada samostalno pružaju uslugu od sada bile podupirane od strane države čime bi škole dobile stabilnost prihoda i rasterećenje pitanja ekonomske održivosti, dok bi država i društvo dobili značajno pristupačniju opciju alternativnog obrazovanja kao ključnog kreatora institucionalno omogućenog prostora slobode u obrazovanju. Kao što to Smith i Lipsky objašnjavaju, podugovaranjem se postiže „veća upletenosti države u poslove volonterskih i društvenih organizacija“ (Smith i Lipsky, 1998:5), a ukoliko je djelovanje tih organizacija prepoznato kao važno i vrijedno očuvanja onda je taj odnos koristan za obje ugovorene strane. Pored podugovaranja, konstruktivan oblik odnosa države i alternativnih škola pronalazi se također i u *su-menadžmentu* kao obliku zajedničke izgradnje politika i načina pružanja javnih usluga između tijela vlasti i organizacija civilnog društva, te u *koprodukciji* kao obliku uske povezanosti primatelja javne usluge, u

ovom slučaju roditelja, i pružatelja usluge, u ovom slučaju učitelja i škole, kod kreiranja i pružanja same usluge alternativnog obrazovanja.

Ali pored toga, pitanje potrebe za povećanjem kvalitete obrazovanja u Hrvatskoj glasno je pokrenuto prosvjedima i zahtjevima za reformom i državnog kurikulumu u proteklih nekoliko godina te je i u tom kontekstu važno naglasiti da državno prepoznavanje i financijsko podupiranje rada alternativnih škola u Hrvatskoj nije ključno samo iz perspektive omogućavanja slobode odabira i pluralnosti obrazovne ponude u Hrvatskoj, već je to i korak koji je korisno napraviti u svrhu prepoznavanja dobrih praksi alternativnih škola radi poboljšanja samog državnog programa. Put ka napretku pun je prijedloga novih oblika djelovanja, a koračanje putem napretka zahtijeva prihvaćanje nekih od novih prijedloga. Izgradnja boljeg društva uvjetovana je prihvaćanjem novih i drugačijih načina funkcioniranja, a izvjesno je da se neki od njih nalaze upravo u spektru alternativnog obrazovanja.

U ovom radu, osim analize trenutnog statusa alternativnih škola u Hrvatskoj te navođenja razloga i načina na koji se status može poboljšati na korist roditelja i cjelokupne zajednice, autori se nerijetko referiraju na slučaj Slovenije u kojoj alternativne škole imaju željenu potporu i suradnju sa slovenskim vlastima te takav tretman rezultira znatno većom slobodom u obrazovanju kao jednom od preduvjeta društvenog napretka.

Znanstveno područje ovog rada su obrazovne politike kao dio javnih politika u Hrvatskoj, tema rada su alternativne škole, njihovo djelovanje i izazovi s kojima se susreću u kontekstu Hrvatske, a adresirani problem je upravo nedostatak vladine potpore alternativnim školama kao jedan od ključnih preduvjeta dostupnosti alternativnog obrazovanja za djecu i roditelje iz perspektive važnosti slobode i pluralnosti u obrazovanju. Međunarodni ugovori, Povelja Europske Unije, Ustav Republike Hrvatske, verzije Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, a na kraju i Preporuka Nacionalnog vijeća za odgoj i obrazovanje o važnosti poticanja pedagoškog pluralizma u odgoju i obrazovanju u RH dotiču se niza prava i sloboda kojima se strukture vlasti u Hrvatskoj sustavno oglašuju u kontekstu alternativnog obrazovanja, a prema kojima je odgovor na istraživačko pitanje ovog rada, zašto i kako vlada treba tretirati alternativne škole, upravo potvrda početne teze, koja glasi: vlasti u Hrvatskoj trebaju u potpunosti financijski podupirati alternativne škole.

U svrhu prikupljanja podataka potrebnih za kvalitativnu analizu problema u radu konzultirana je literatura vezana uz reformske oblike javne uprave, primarne izvore međunarodnih ugovora i nacionalnih zakona vezanih uz slobodu u obrazovanju, izvještaj istraživanja međunarodne

nevladine organizacije OIDEL o slobodama u obrazovanju u zemljama svijeta te su provedeni dubinski intervjui s voditeljicom zagrebačke waldorfske škole, s jednom od osnivačica i nastavnica riječke waldorfske škole te s jednom od osnivačica i voditeljica ljubljanske waldorfske škole, kako bi što vjerodostojnije prenijeli iskustva i potrebe pružatelja usluge alternativnog obrazovanja u Hrvatskoj, i usporedno, Sloveniji. Odgovori na pitanja kako i zašto bi trebalo ostvariti bolju suradnju države i udruga koje stoje iza alternativnih škola u Hrvatskoj, stoje u nastavku.

2. Suradnja s nedržavnim akterima u pružanju javnih usluga

Novi javni menadžment (NJM) i Novo javno upravljanje (NJU) zajednički su nazivnici za skupove reformskih strategija i mjera u načinu donošenja javnih politika, a koji su se počeli javljati u posljednjih tridesetak godina. Od tog vremena do danas mnogo je javnih uprava, mahom u demokratskim zapadno-europskim državama i SAD-u, usvojilo čitav niz reformi objedinjenih pod paradigmatikom krilaticom Novi javni menadžment te na taj način unaprijedile, u samoj paradigmi često spominjane, efektivnost i efikasnost donošenja i provođenja odluka u sklopu javnih politika. Prema Pollittu i Bouckaertu, paradigma NJM-a definirana je kao skup „namjernih promjena u strukturama i procesima organizacija javnog sektora u svrhu (svojevrsnog) poboljšanja istih“ (Pollitt i Bouckaert, 2011:2). Autori priznaju moguće problematičnu širinu navedene definicije, ali ju opravdavaju širinom same paradigme koja uži načinom definiranja ne bi mogla biti u potpunosti obuhvaćena. Ono što je važno iz navedene definicije za nastavak ovog rada jest dio u kojem se objašnjava da se prateći reformske korake koje predlaže NJM kreće u smjeru poboljšanja rada javne uprave, poboljšanja kreacije i implementacije javnih politika, a time i napretka same države.

Neke od važnijih karakteristika NJM-a i NJU-a su veća usmjerenost na pravilnu implementaciju politika, suradnju vladinih i civilnih organizacija, na bolju komunikaciju s krajnjim korisnikom javnih usluga i općenito isticanje važnosti ne samo *inputa* već i *outputa* javnih politika, a sve sa „željom da se osmisli bolje izvođenje javnih usluga – veća kvaliteta, veća efikasnost, ...“ (Pollitt i Bouckaert, 2011: 121).

Čak i zemlje koje su kulturalno bile protiv paradigme Novog javnog menadžmenta (kao što je Francuska ili nordijske zemlje) ipak su prihvatile neke odrednice te reforme koje su im se pokazale korisnima, a među kojima je često bilo upravo podugovaranje (Pollitt i Bouckaert,

2011: 208). Podugovaranje (ili samo ugovaranje) odnosi se na situacije u kojima vladajući sklapaju ugovoreni odnos s nevladinim/civilnim organizacijama kao suradnicima u provedbi određene javne politike. Kada predstavljaju prostranjenost suradnje državnih tijela s nevladinim organizacijama, Pollitt i Bouckaert objašnjavaju da „u svim državama, vlade nastoje postići svoje ciljeve putem ugovora ili partnerstva s nevladinim organizacijama (udrugama). U nekim je državama (kao što je SAD) zona podugovornih, a i dalje javnih usluga istinski ogromna (...). To podrazumijeva rad humanitarnih organizacija i ostalih neprofitnih tijela koja čine dio civilnog društva“ (Pollitt i Bouckaert, 2011:2-3).

Jedan smjer nastanka podugovornog pružanja javnih usluga je putem privatizacije. To je proces u kojem usluge koje su bile provođene od strane vladinih agencija bivaju prepuštene privatnim profitnim ili neprofitnim organizacijama. Govoreći o reformskim koracima javne uprave u Hrvatskoj u zadnjih nekoliko godina, Koprić (2016) objašnjava kako su „određene mjere modernizacije već ostvarene. (...) Provedeni su neki oblici privatizacije u nizu javnih službi, odnosno službi od općeg ekonomskog interesa (telekomunikacije, poštanska služba, opskrba električnom energijom, opskrba plinom, javni prijevoz svih vrsta, izgradnja i upravljanje autocestama itd.), ali i u neekonomskim službama od općeg interesa (socijalna skrb, zdravstvo i zdravstveno osiguranje, obrazovanje, komunalne djelatnosti, mirovinsko osiguranje, kultura i sl.)“ (Koprić, 2016:6). Privatizacija javnih usluga, prepuštanje implementacije javnih usluga privatnom sektoru je jedna metoda podugovaranja, međutim druga metoda nastajanja podugovornog odnosa je u središtu ovog rada.

Drugi smjer nastanka podugovornog odnosa je vladino prepoznavanje važnosti i korisnosti usluge koju već pruža određena nevladina organizacija čemu slijedi sustavna vladina potpora radu konkretne organizacije kako bi mogla bez prepreka nastaviti s pružanjem usluge, tzv. *bottom-up* pristup podugovaranju. Kako objašnjavaju Kekez i Širinić (2017), upravo je Novo javno upravljanje taj smjer reformi koji je „svoje opravdanje pronašao primarno u demokratskim načelima sudjelovanja i deliberacije (...), naglašavajući sudjelovanje građana u upravljanju i stvaranju javnih politika“ (Peters, 2011 u: Kekez i Širinić, 2017). Drugim riječima, primijećena je pojava u kojoj nevladine organizacije prepoznaju potrebu za pružanjem određene javne usluge i započnu s radom znatno prije prve vladine reakcije u tom smjeru, a u trenutku kada vlada odluči o važnosti pružanja određene usluge korisno joj je iskoristiti infrastrukturu, ekspertizu i način rada primarne nevladine organizacije. Podugovaranje s udrugama građana u ovom slučaju prerasta u *su-menadžmentski*, ali i *koprodukcijski* oblik u kojima ne postoji samo aspekt podugovornog provođenja usluge već i

partnerstvo pri izgradnji konkretnih javnih politika koje stoje iza pružane usluge (Kekez i Širinić, 2017). To se ostvaruje suradnjom organizacija civilnog društva i drugih javnih i poslovnih aktera u samoj „proizvodnji javnih usluga“ i interakcijom sa samim primateljima usluga (Kekez, Howlett i Ramesh, 2018), koji su u slučaju pružanja usluge (alternativnog) obrazovanja, osim djece, upravo roditelji. Koristeći se navedenim mehanizmima, vlada ima priliku institucionalizirati i osnažiti suradnju s nevladinim organizacijama, organizacijama civilnog društva čiji su rad vlada, ali i građani, okarakterizirali korisnim za napredak društva.

Međutim, primijećeno je da se nerijetko javlja problem nedovoljne regulacije i nadzora izvođenja usluga prepuštenih civilnom sektoru koji rezultira potpunim prepuštanjem tržištu u kojem svojevrsni odnosi tržišnog natjecanja za opstankom određuju pravila poslovanja. U cilju ograničavanja negativnih utjecaja tržišta predstavljena je tzv. *paradigma uokvirenog tržišta* (Hill i Hupe, 2014; Šeparović, 2006 u: Kekez i Širinić, 2017) kojom se upozorava na potrebu za svojevrsnim nadzorom i korekcijom tržišta kako bi pružatelji prepuštenih usluga, često u obliku udruga građana, mogli uspješno djelovati. Paradigma uokvirenog tržišta u skladu je upravo s oblicima suradnje države i organizacija civilnog društva (udruga) kao što su podugovaranje, su-menadžment i koprodukcija.

Jedan od odgovora na to zašto bi država trebala intervenirati na „tržište“ javnih usluga civilnog sektora stoji u Zakonu o udrugama Republike Hrvatske gdje je iznesena definicija udruge koju će se koristiti u nastavku ovog rada, a osim objašnjenja da udrugu čine registrirane udružene fizičke ili pravne osobe, definicija opisuje i niz ciljeva koje udruge postavljaju kao razlog svog postojanja. To su „zauzimanja za zaštitu ljudskih prava i sloboda, zaštitu okoliša i prirode i održivi razvoj, te za humanitarna, socijalna, kulturna, odgojno-obrazovna, znanstvena, sportska, zdravstvena, tehnička, informacijska, strukovna ili druga uvjerenja (...) koja nisu u suprotnosti s Ustavom i zakonom, [ali su] bez namjere stjecanja dobiti ili drugih gospodarski procjenjivih koristi...“ (Zakon.hr, 2014). Prema ovoj definiciji jasno je da je udrugama priznat širok spektar djelovanja, ali to djelovanje mora biti (1) u društveno korisne svrhe i (2) neprofitno.

U svojoj knjizi pod naslovom *Nonprofits for Hire: The Welfare State in the Age of Contracting*, Smith i Lipsky još 1993. godine objašnjavaju zašto su upravo neprofitne nevladine organizacije važan akter ne samo u provođenju već i u kreiranju društveno senzibilnih javnih politika. U predgovoru navode: „Mi vjerujemo da iskustva i načini ophođenja ljudi koji rade u neprofitnim organizacijama i ostalim dijelovima uslužnog sustava,

promatrani zajedno, poboljšavaju, a u jednu ruku, i postaju državna socijalna politika“ (Smith i Lipsky, 1998:vii-viii). Sa sveopće važnom ulogom neprofitnih udruga za pružanje usluga slažu se i Pollitt i Bouckaert kada objašnjavaju da i u zemljama koje nisu tradicionalno bile pristupnice ideje NJM i NJU, „kao što su Njemačka i Belgija, religijske i društvene organizacije („građanske udruge“) nastavljaju igrati važnu ulogu u pružanju ključnih društvenih, zdravstvenih i obrazovnih usluga“ (Pollitt i Bouckaert, 2011:3). Potreba za podugovaranjem se javlja u trenutku kada vlasti prepoznaju vrijednost rada odabranih udruga te ih odluče zaštititi sustavnom potporom. Na taj način, autori objašnjavaju, ne dolazi do smanjenja države, kao što je slučaj kod privatizacije, već dolazi do proširenja države: „objašnjavamo kako podugovaranje doprinosi proširenju uslužne države i potiče veću pravednost i više standarde u nekim područjima javnih usluga“ (Smith i Lipsky, 1998:vii). Jer dok kod privatizacije vlasti prepuštaju dio poslova javne uprave privatnom sektoru, u obrnutom procesu podugovaranja, su-menadžmenta i koprodukcije vlasti sklapaju suradnju sa civilnim sektorom te na taj način proširuju domenu državnog djelovanja.

Nadalje, jedan od ključnih razloga korisnosti nevladinih organizacija krije se u njihovom lokalnom karakteru, u načinu njihova nastanka kao prvog odgovora na kriznu situaciju. „Kako se novi društveni problemi primjećuju, nove organizacije se stvaraju da odgovore na te probleme“ (Smith i Lipsky, 1998:3). Proces donošenja odluka u državnim strukturama najčešće je vrlo, a neki će reći i suviše kompleksan, što za sobom povlači relativno dugačak vremenski period od nastanka problema, preko vladinog uviđanja problema, postavljanja na dnevni red do pronalaženja najboljeg rješenja i konačno praktične implementacije rješenja. Ovdje je važno uvidjeti činjenicu da su udruženja građana u civilnom društvu po svojoj konstituciji bliža informaciji o društvenim potrebama građana u novonastaloj situaciji te stoga imaju mogućnost veće responzivnosti. Udruge građana najčešće nastaju upravo kao odgovor skupine građana na problem ili priliku za napredak u svojoj okolini. To je jedna od uloga udruga koja se ne bi trebalo omalovažavati, već pokušati iskoristiti u svrhu općeg dobra i društvenog napretka od strane vladajućih u demokratskom društvu.

Pored toga, nerijetko se razlog slabe responzivnosti vlade krije i u raspravama o prioritetnom rješavanju potrebitih situacija gdje vlasti moraju uzimati u obzir puno širi spektar načina razmišljanja i interesa, od onoga o kojem su odgovorne brinuti se raznovrsne neprofitne nevladine organizacije – udruge. Drugim riječima, udruge mogu predstavljati drugačije vrijednosti od onih koje vladajući promoviraju i prioritiziraju, one su slobodnije djelovati čak i ako njihovo djelovanje nije prihvaćeno od cijelog društva (Smith i Lipsky, 1998:12). U tome

se krije jedna od ključnih opće društvenih uloga udruga – responzivnost tj. mogućnost uočavanja i reagiranja na novonastale društvene probleme čak i u neprijateljskom okruženju. Iz tog kuta gledanja, udruge su jedan od glasnika potrebe za društvenom promjenom, potrebe i spremnosti dijela stanovništva za napredak.

Nove ideje, novi načini suočavanja sa društvenom situacijom tako najčešće kreću u eksperimentalnu fazu vođenu od strane odgovarajućih udruga. U trenutku kada vlada prepozna značaj rada određene udruge za napredak zajednice, stvara se ozračje prelaska iz, u strukturi raspodjele javnog novca, marginalizirane djelatnosti u priznatu djelatnost kroz podugovoreno pružanje usluge, suradnju udruge i tijela vlasti.

Prema objašnjenju Smitha i Lipskyja, vladine agencije sklapaju ugovore s neprofitnim pružateljima usluga iz više razloga. Jedna od dobiti podugovaranja za nositelje vlasti je to što si u tom slučaju vlada može dopustiti službeno biti indiferentna ili čak ignorantna prema filozofiji ili načinu rada koji stoji iza pružanja pojedine usluge od strane udruge u trenutku kada se ugovara suradnja, a svejedno može podupirati rad udruge bez da pritom ima odgovornost obrazlaganja korisnost rada udruge i njene potrebitosti svakoj kritici (Smith i Lipsky, 1998:99). Autori objašnjavaju ovaj aspekt korisnosti podugovaranja pretpostavljajući da su poslovi kojima se bave udruge često novi načini postupanja, a time i razmišljanja, koji u trenutku nastanka moguće nemaju potpunu podršku i razumijevanje kod javnosti. Na drugi način izneseno, s obzirom na to da kod podugovornog odnosa konkretna udruga i dalje ostaje glavni provoditelj javne usluge, njezin rad te kritike i pohvale tog rada i dalje „padaju na leđa“ udruge, a ne vlade pa u tom smislu vlada najčešće nije pozvana na kritiku od strane neistomišljenika, te na taj način sebi omogućuje kroviju, neutralniju ulogu u društvu dok u isto vrijeme omogućava različitim pokretima u državi okvir za uspješan rad.

Nakon ugovaranja suradnje, ukoliko su udruge i dalje te koje ostaju glavni pružatelji pojedine usluge, ukoliko su i dalje one te koje zapošljavaju radnu snagu i angažiraju volontere, ukoliko i dalje same vrše komunikaciju s javnošću radi promoviranja vlastite usluge, drugim riječima, ukoliko su i dalje udruge te koje obavljaju „sav posao“, preostaje još samo jedan ključan aspekt koristi koju one mogu imati od ugovorenog odnosa, a to je financijska potpora. Jasno je da postoje i drugi načini državne pomoći pri razvoju rada određene udruge koji, s obzirom na kapacitet same udruge i izazove s kojima se suočava, u nekim situacijama mogu biti korisniji od puke financijske pomoći, ali za potrebe ovog rada koncentrirat ćemo se na oblik sustavne državne potpore radu udruga u obliku financijskih sredstava, kojem i sami autori, Smith i Lipsky, daju najveći značaj.

Izvjesno je da udruge „često ovise o državnom financiranju (...), [ali] s druge strane, država se oslanja na neprofitne udruge u pružanju društvenih usluga“ (Smith i Lipsky, 1998:4). Problem financiranja rada neprofitnih udruga javlja se iz niza razloga koji variraju u vremenu i prostoru s obzirom na kulturu, ekonomsku i društvenu situaciju u državi i sl., ali bez obzira na to autori postavljaju važeće pitanje: „Zašto vladajući kažu da žele naše usluge, a onda nas ne plaćaju dovoljno za učinkovito obavljanje posla?“ (Smith i Lipsky, 1998:viii), jer logično je zaključiti da će se vlada, ukoliko smatra rad određene udruge korisnim, potruditi da omogući rad udruge putem financijske potpore ukoliko je ona potrebna, ako ne i ključna. Međutim, do ugovorene suradnje neprofitne nevladine organizacije u kojoj vlasti pristaju financijski poduprijeti rad udruge najčešće nije lako doći u velikom nizu zemalja, generalno uključujući i Republiku Hrvatsku.

U prilog važnosti državne potpore radu udruge govore autori i kada objašnjavaju da je jedno donositi odluke o tome kako će se i koliko financirati raznovrsna tehnička podrška koju pružaju nevladine organizacije (najčešće privatne profitne organizacije) ili njihovi proizvodi i sl. (npr. olovke, kompjuteri, oružje...) te je li to isplativo ili je isplativije da vlada sama pokrene proizvodnju, ali drugo je procjenjivati vrijednost i cjenkati se s udrugama koje pružaju važne društvene usluge kao što su centri za rehabilitaciju ovisnika ili žrtava obiteljskog nasilja, domovi za nezbrinutu djecu, domovi za kulturu, zdravstvene i obrazovne organizacije i dr. (Smith i Lipsky, 1998:11). „Cjenkanje“ s udrugama ovdje je prikazano kao nepoželjno odnošenje države prema udrugama ne samo zato što to aludira na vladino nepoštovanje i podcjenjivanje rada udruge, već se autori obraćaju činjenici da je rad udruge direktno vezan uz njihove korisnike koji često, a katkad i egzistencijalno, ovise o udruzi.

3. Udruge kao pružatelj obrazovnih usluga u Hrvatskoj

Ipak, mora biti jasno da vlada ima ograničenu količinu novca kojim raspolaže te da ispred nje stoje troškovi i zahtjevi za financiranjem u iznosu većem od raspoloživog, ali ono što se tvrdi je da je rad nevladinih udruga često nedovoljno cijenjen te da se tu ne radi o ulaganju državnog novca u privatnike koji se na taj način bogate, već je to redistribucija novca poreznih obveznika kojim se omogućuje rad i dostojan život, ali ne i profit, ljudi koji su se opredijelili za pružanje javnih usluga svojim sugrađanima i sunarodnjacima.

Navedeno potvrđuje i Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske jer kako stoji na njihovim mrežnim stranicama, „suradnja s udrugama u provedbi javnih politika najčešće se očituje kroz različite oblike financijske i nefinancijske podrške koje tijela javne vlasti pružaju projektima i programima od interesa za opće dobro. Ta vrsta međusektorske suradnje ima veliki potencijal za generiranje brojnih pozitivnih promjena i stvaranje prijeko potrebnih sinergija za održiv društveni i gospodarski razvoj“ (Udruge.gov.hr, 2018). Prema navedenom, vrijednost upravo su-menadžmentskog odnosa s udrugama prepoznata je od strane Ureda za udruge.

U posljednjih nekoliko godina, u Hrvatskoj se javnosti istaknulo nekoliko udruga i građanskih inicijativa koje svojim djelovanjem nastoje utjecati na promjene u obrazovanju, što pokretanjem vlastitih alternativnih i dopunskih oblika obrazovanja, što apeliranjem na ulogu vladajućih u razvoju obrazovnih politika, naglašavajući potrebu i spremnost civilnog društva (ili barem dijela civilnog društva) na promjenu.

Jedan od glasnijih pokreta svakako je onaj za uvođenje kurikularne reforme. U svrhu postavljanja teme reforme školskog kurikulumu na dnevni red nositelja vlasti održani su prosvjedi u više hrvatskih gradova u lipnju 2016., od strane građanske inicijative „Hrvatska može bolje“ koja je okuplja 250 udruga i sindikata (Hrvatskamozebolje.org, 2017), te u lipnju 2017. godine, od strane građanske inicijative „GOOD“ koja okuplja 50 organizacija civilnog društva (Goo.hr, 2017). Oba prosvjeda povedena su s istim ciljem, a to je uvođenje pozitivne promjene u sadržaj i način izvođenja nastave u osnovnim i srednjim školama u Hrvatskoj. Na prosvjedu 1. lipnja 2016. godine u Zagrebu se okupilo 25 tisuća ljudi, a u još šest hrvatskih gradova sveukupno 15 tisuća ljudi (Večernji.hr, 2016), dok su 2017. brojke za Zagreb 20 tisuća prosvjednika (Večernji.hr, 2017). Velike brojke uključenih organizacija i pojedinačnih građana, te medijski prostor koji je u vrijeme prosvjeda zauzimala tema reforme svjedoče upravo o prepoznavanju važnosti obrazovanja i spremnosti hrvatske javnosti na promjenu u tom polju.

Međutim, drugi važan pokret za kvalitetniju ponudu obrazovnih programa u Hrvatskoj puno je dugovječniji, ali marginaliziran, a odnosi se na pokušaje otvaranja i rada nekolicine osnovnih škola s programom rada vođenim drugačijim pedagoškim metodama od onih koje možemo pronaći u općem državnom kurikulumu. To su tzv. škole s alternativnim programom ili alternativne škole kojih u Hrvatskoj djeluje tri – dvije u Zagrebu i jedna u Rijeci – iako inicijative za otvaranjem škola postoje i u drugim hrvatskim gradovima (Pula, Split, Osijek). U ovom radu daljnja analiza orijentirana je upravo na rad tih triju škola i iznošenje razloga iz kojih te škole predstavljaju organizacije koje zaslužuju biti na popisu neprofitnih organizacija

civilnog društva koje u partnerskom odnosu s vlastima sudjeluju u kreiranju obrazovne ponude u Hrvatskoj, te čiji se rad slijedom toga financira iz državnog proračuna.

4. Alternativna waldorfska škola u Hrvatskoj i svijetu

Prva waldorfska škola otvorena je u Stuttgartu 1919. godine, za djecu radnika tvornice cigareta Waldorf-Astoria, po pedagoškim naputcima Rudolfa Steinera. Rudolf Steiner je Austrijanac 1861. rođen u Donjem Kraljevcu (Međimurje), za vrijeme vladavine Austro-Ugarske monarhije, koji je svoje visoko obrazovanje u šarolikom spektru materije (matematika, prirodne znanosti, književnost, filozofija, povijest) stekao u Beču, a doktorsko zvanje na Sveučilištu u Rostoku te je s akademskim radom nastavio u Getheovom i Shillerovom institutu. Proslavio se znanstvenim radovima i člancima u području biodinamičke poljoprivrede, medicine, umjetnosti, teologije, arhitekture i svakako pedagogije, a sve te grane povezuje filozofska pozadina vlastite teorije čovjeka i društva pod nazivom antropozofija (Swi.hr, 2017).

Današnji analitičari razvoja i širenja waldorfske pedagogije objašnjavaju da je društvena situacija završetkom Prvog svjetskog rata bila u traganju za humanitarnošću i novim načinima života koji imaju potencijal za izgradnju boljeg društva te da je upravo potreba za novim obrazovnim metodama motivirala vlasnika Waldorf-Astorije da se poveže s Rudolfom Steinerom i njegovom filozofijom odgoja i obrazovanja. Prva je škola započela s dvanaest učitelja koji su svoje waldorfsko obrazovanje stekli na dvotjednom Steinerovom seminaru, a već 1926. otvoren je prvi waldorfski vrtić čime je tijekom waldorfskog odgojno i obrazovnog programa postigao svoju današnju formu (združenost dječjeg vrtića, osnovne i srednje škole). Do Drugog svjetskog rata bilo je otvoreno 34 waldorfske škole u Europi i SAD-u, a, iako je tijekom rata škola bila zabranjena u Njemačkoj, Austriji i Mađarskoj, škole su se nastavile otvarati u drugim zemljama. Do sredine 1980-ih godina u 23 zemlje svijeta bilo je otvoreno 306 waldorfskih škola da bi, nakon pada Berlinskog zida i okretanja demokratskim i liberalnim tekovinama (Waldorf-100.org, 2018), 2018. godine waldorfske škole bile prisutne na svim kontinentima s 1150 škola i 1817 vrtića u 73 države svijeta (Freunde-waldorf.de, 2018).

Prema popisu waldorfskih škola u svijetu iz 2018., Njemačka s 242 škole dominira ponudom (Freunde-waldorf.de, 2018). Za njom su SAD sa 126 škola, Nizozemska sa 103 škole,

Švedska ima 46 otvorenih škola, a Finska 25, dok je Mađarska na visokih 40 (Freunde-waldorf.de, 2018). U Europi čak 37 zemalja broji 759 otvorenih waldorfskih škola, ali među državama bivše SFRJ na popisu stoje samo Slovenija s 5 škola i Hrvatska s 2 škole, iako inicijativa postoji i u Srbiji. Navedene brojke govore o činjenici da je waldorfska pedagogija trenutno najraširenija pedagogija alternativnih škola u svijetu, da je centar širenja pedagogije Europa, da u Hrvatskoj postoji potreba i želja za radom waldorfskih škola, ali da tu svakako ima prostora za rast.

Prva osnovna waldorfska škola u Hrvatskoj otvorena je u Zagrebu 1993. godine po koprodukcijskoj inicijativi roditelja i nastavnika udruženih u Društvu za waldorfsku pedagogiju, a čija je partnerska udruga Društvo prijatelja waldorfske pedagogije za Primorsko-goransku županiju bio osnivač druge osnovne waldorfske škole u Hrvatskoj u jesen 2000. godine nakon što je riječki dječji vrtić djelovao već četiri godine. Otvaranje prve waldorfske škole bilo je odobreno od strane nadležnog ministarstva pod statusom trogodišnjeg eksperimentalnog programa koji je u tu svrhu bio u potpunosti financiran iz javnih sredstava. Nakon pozitivne evaluacije od strane nadležnih tijela tadašnjeg Ministarstva prosvjete i športa, 1999. donesena je odluka o prihvaćanju Nastavnog plana i programa waldorfske škole u Hrvatskoj, po kojem škole i danas djeluju. Međutim, nije nastavljen sustav financiranja već je odgovornost brige za alternativne škole¹ svedena na razinu lokalne samouprave, u ovom slučaju Grada Zagreba te Primorsko-goranske županije i Grada Rijeke.

Grad Zagreb poklonio je zgradu bivše područne škole na Jakuševcu osnivačima waldorfske škole te je kroz razne natječaje financirao niz aktivnosti i dodatnog sadržaja škole tijekom godina, ali analiza je pokazala da je situacija u zadnjih nekoliko godina svedena na realno 10-postotno financiranje zagrebačke škole, od ukupne potrebe. Svjedočanstvo o financiranju rada riječke škole nešto je negativnije od zagrebačkog. Analiza je pokazala da je bilo razdoblja u kojima je financijska potpora tijela vlasti bila snažnija, ali da se u današnjim uvjetima svodi na 5-10-postotnu potporu od ukupne potpore koju po djetetu primaju škole čiji je osnivač država. Konkretnije, sudionica intervjua navodi kako waldorfska škola u Rijeci ima državna primanja od oko 200 kuna po učeniku mjesečno, što znači ukupno 9 do 10 tisuća kuna potpore mjesečno, a samo za plaću učiteljima trošak riječke škole je oko 70 tisuća kuna, i to, napominje, za plaće od 3 500 kuna, a ne 5 500 kuna što je prosjek plaća u državnim školama. Način na koji se ostatak potrebnog novca za funkcioniranje škola prikuplja je putem dvanaest

---

¹ Osim dvije waldorfske škole koje rade po alternativnom programu, 2003. godine započela je s radom Osnovna Montessori škola (Os-montessori-bdvranyczany-zg.skole.hr, 2018) kao treća do sada funkcionalna osnovna škola koja djeluje po alternativnom nastavnom planu i programu u Hrvatskoj.

mjesečnih školarina koje u riječkoj školi iznose 1 150 do 1 250 kuna, a u zagrebačkoj 1 300 kuna. Neke od negativnih implikacija navedenog iznosa školarina za zainteresiranost roditelja za školu vjerojatno su samorazumljive, ali raspravi o implikacijama na slobodu i pluralizam u obrazovanju vratit ćemo se kasnije u radu.

Pored toga, osim zakonski određenog pedagoškog obrazovanja učitelja za rad u osnovnoj školi, kako bi bili sposobni kvalitetno voditi nastavu učitelji u waldorfskim školama imaju obavezu završiti trogodišnji studij waldorfske pedagogije koji se u organizaciji Instituta za waldorfsku pedagogiju, formiranog u obliku neprofitne udruge, održava u Zagrebu. Studij je otvoren za sve zainteresirane učitelje, a nije rijedak slučaj niti da učitelji državnih škola završe studij u svrhu dodatnog stručnog usavršavanja. Ipak, ovim načinom širenja znanja o waldorfskoj pedagogiji stvorena je grupa ljudi u još nekoliko hrvatskih gradova s inicijativom otvaranja waldorfskog vrtića i škole, i to konkretno u Osijeku, Puli i Splitu. Međutim, iako postoje inicijative za približavanjem alternativne pedagogije roditeljima i djeci na širem području Hrvatske, često je upravo problem slabe institucionalne i financijske potpore nositelja vlasti glavna prepreka u realizaciji zacrtanih ciljeva.

Uz to, svakako je jedan od potrebnih koraka ka izgradnji cjelovite ponude waldorfske pedagogije u Hrvatskoj izgradnja i otvaranje srednje waldorfske škole koja bi upotpunila proces obrazovanja za učenike waldorfskih škola, međutim, pored ambicije i želje za radom i napretkom učitelja, roditelja, djece, građana ponovo je stabilnost i dostatnost državne potpore radu škola upravo ono što nedostaje kako bi se ostvarila potpunost waldorfskog obrazovanja u Hrvatskoj. Stoga je učenicima osmih razreda waldorfskih škola u Hrvatskoj, ukoliko žele nastaviti školovanje u waldorfskoj srednjoj školi (gimnazijskog programa), najbliža opcija upisati se u ljubljansku srednju školu, a u nekoliko slučajeva obitelj se odlučila preseliti u Njemačku ili Austriju u potrazi za nastavkom waldorfskog obrazovanja za svoje dijete.

Uspoređujući okolnosti rada waldorfskih škola u Hrvatskoj s nekim od, u ovom smislu, uspješnijih zemalja zapadne Europe i svijeta analitičar može pronaći niz faktora koji ne dopuštaju izvesti valjanu usporedbu iz koje bi se moglo zaključiti koje su minimalne promjene potrebne da bi waldorfska škola u Hrvatskoj imala stabilniji status. U Sloveniji, s druge strane, waldorfske škole imaju puno bolje uvjete rada te se stoga čini korisnim analizirati i usporediti upravo slučaj Slovenije.

5. *Alternativna waldorfska škola u Sloveniji*

Prva waldorfska škola u Sloveniji otvorena je u samom centru Ljubljane u jesen 1992. godine. Nastavnici koji su tada u Ljubljani imali kvalifikacije waldorfskih učitelja to su stekli sudjelovanjem na seminaru za waldorfske učitelje u Beču koji su već nekoliko godina prije njih započeli njihovi kolege iz Hrvatske. Prema riječima jedne od osnivačica ljubljanske škole, „tada se činilo da je Hrvatska puno ispred nas i da će se stvari tamo kod vas brže odviti i bolje odviti nego kod nas“, upravo zato što je inicijativa za waldorfsku pedagogiju bila znatno šira u Hrvatskoj, a i stoga što je hrvatskom zakonodavstvu izraz škole čiji je osnivač „druga pravna ili fizička osoba“ (Narodne novine, br. 87/2008) ni u to vrijeme nije bio stran, dok je osnovna waldorfska škola u Ljubljani bila prva privatna škola u Sloveniji. Nakon nužnih promjena u zakonu, prvu školu u Sloveniji osnovala je udruga Društvo prijatelja waldorfske pedagogije Slovenije – istom metodom kojom je godinu dana kasnije osnovana prva škola u Hrvatskoj.

Međutim, već u početku pregovora s državom vide se razlike između otvorenosti za suradnju u slovenskom slučaju i postupnog zatvaranja prostora za suradnju u hrvatskom slučaju. Kako objašnjava sugovornica, sa slovenskim vlastima nije bilo problema oko dogovora o sto-postotnom financiranju rada waldorfske škole, prema mjerilu određenom za financiranje državne škole², sporazum o takvom obliku suradnje dogovoren je u prvim fazama pregovora. Ono što je zahtijevalo veće rasprave, ali urodilo uspješnim dogovorom, bilo je procjenjivanje nastavnog plana i programa waldorfske škole, načina prevođenja waldorfske svjedodžbe u službena državna mjerila te obrazovanje nastavnika. Nova previranja dogodila su se promjenom zakona 1996. godine kada je Slovenija smanjila financiranje škola s alternativnim programom na 85 posto, ali za škole osnovane prije te promijene financiranje je ostalo nepromijenjeno, a konkretna zakonska odredba nije se mijenjala do danas.

Trenutno je u Sloveniji otvoreno pet osnovnih waldorfskih škola i jedna srednja škola, te jedanaest dječjih vrtića, a ljubljanska škola ima listu čekanja jer zbog nedovoljnog prostornog kapaciteta školske zgrade nisu u mogućnosti primiti sve zainteresirane učenike. Sugovornica navodi kako su planovi za budućnost otvoriti stručnu srednju waldorfsku školu u Ljubljani i

---

² Svota koja je potrebna školi s alternativnim obrazovnim programom za ekonomski održivo poslovanje, od strane hrvatske i slovenske države mjerena je prema troškovima koje po djetetu ili po odjeljenju (razredu) imaju državne škole, a ne same alternativne škole. Naime, u alternativnim školama stvarni trošak obrazovanja nerijetko premašuje troškove obrazovanja u državnim školama zbog dodatnog sadržaja koji alternativne škole nude svojim učenicima. Prema tome, bez obzira na „sto-postotno“ financiranje škola s alternativnim programom u Sloveniji to nije sto posto troškova izvođenja nastave u toj školi te se stoga određuje relativno mala školarina koju roditelji plaćaju kako bi pokrili razliku u troškovima obrazovanja između državne i alternativne škole u Sloveniji.

posebne paralelne razrede za djecu s teškoćama u razvoju. Dok se u Hrvatskoj waldorfske škole nerijetko suočavaju s prijetnjom zatvaranja škole zbog nestabilne ekonomske situacije, a nove škole se ne otvaraju iz istog razloga te je osiguravanje ekonomske situacije još uvijek prioritet škola, u Sloveniji je alternativno obrazovanje, uz potporu vlasti, u mogućnosti realizirati planove koji iz Hrvatske perspektive danas izgledaju kao daleka budućnost.

Pored toga, važno je napomenuti da u slovenskom zakonodavstvu postoji kategorizacija škola čiji su osnivači druge pravne ili fizičke osobe ('privatne škole') koja odjeljuje (1) privatne škole koje izvode državni program, kao što su različite privatne škole s mogućnošću ostvarivanja profita, katoličke škole koje nemaju znatno izmijenjen program i sl., te (2) privatne škole koje izvode program po posebnim pedagoškim načelima, kao što su waldorfske i montessori škole, a odredba o vladinom sufinanciranju u iznosu od 85 posto odnosi se na obje kategorije u slučaju osnovnih škola. Ova odredba svoje utemeljenje pronalazi u Ustavu Republike Slovenije gdje u članku 57. stavku 2. stoji: „Osnovnoškolsko obrazovanje je obavezno i financira se iz javnih sredstava“ (Uradni list RS, št. 33/91, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06, 47/13, 75/16). U slijedećem odlomku izložene su ustavne i zakonske odredbe te stavci međunarodnih dokumenata koji se odnose na Republiku Hrvatsku te prava i slobode u obrazovanju u svrhu prezentacije razloga da upravo udruge koje pružaju alternativno obrazovanje u Hrvatskoj budu na listi su-menadžerskih udruga pri kreaciji i implementaciji obrazovnih politika Vlade RH.

6. Regulatorni okvir osnovnoškolskog programa

Hrvatska je potpisnica mnogih međunarodnih dokumenata kada je riječ o međunarodnim savezima kojima pripada. U nekoliko međunarodnih dokumenata nalaze se upravo stavci koji se odnose na poticanje, čak i zahtijevanje, raznolikosti i slobode u obrazovanju.

Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima koji je odobren 1966., a stupio na snagu 1976., te kojeg je 1991. potpisnica postala i Republika Hrvatska, jedan je od temeljnih dokumenata Ujedinjenih naroda. U članku 2. stavku 1. Pakta stoji da se „svaka država stranka ovog Pakta obvezuje da će (...) poduzeti mjere kako bi postupno postigla puno ostvarenje prava priznatih u ovom Paktu, uz korištenje svih odgovarajućih sredstava, osobito donošenjem zakonskih mjera“, a u članku 13., stavku 3. piše:

„Države članice ovog Pakta pristaju da (...) se obvezuju da će poštovati slobodu roditelja i, gdje postoji takav slučaj, zakonskih skrbnika, da mimo škola koje su osnovale državne vlasti, za svoju djecu izaberu druge škole koje udovoljavaju onim minimalnim obrazovnim standardima koje propisuje ili odobrava država, i da osiguraju vjerski i moralni odgoj za svoju djecu u skladu sa svojim osobnim uvjerenjima.“

Isti stavak ponovljen je i u članku 5. UNECSO-ove Konvencije protiv diskriminacije u obrazovanju koja je jedan od sastavnih dijelova Pakta s obzirom na to da je stvorena još 1960. godine. „Za potrebe ove Konvencije, termin '*diskriminacija*' uključuje (...) onemogućavanje pristupa osobe ili grupe osoba obrazovanju bilo koje vrste na bilo kojoj razini“ (Čl.1., st.1.). „Onemogućavanje“, u tom smislu, može biti tumačeno i time što sloboda roditelja da za svoju djecu odaberu neku od škola pored onih koje su osnovale države može biti narušena u situaciji u kojoj je roditelj primoran odvajati financijska sredstva da bi njegovo dijete moglo ići u odabranu školu. U tom smislu, roditelj koji raspolaže potrebnim sredstvima za financiranje rada svake škole ima slobodu odlučiti koju će se od ponuđenih škola njegovo dijete upisati, ali onaj roditelj koji nema dovoljna primanja da bi mogao platiti školarinu potrebnu za održavanje nastave u školi koja nije financirana od strane države, nema istu slobodu odabira, ali tome ćemo se vratiti kasnije. Također, Konvencija nalaže da će države potpisnice „težiti promoviranju jednakosti šansi i tretmana u obrazovanju, a posebno: učiniti osnovno obrazovanje besplatno i obavezno...“ (Čl.4.). Učiniti samo jednu vrstu osnovnog obrazovanja besplatnim, a druge ne, jedan je od temeljnih postulata diskriminacije.

Prilikom pristupanja Europskoj Uniji, Hrvatska je postala potpisnicom niza dokumenata koji se dotiču demokratskih načela upravljanja čitavim spektrom državnih poslova, pa tako i obrazovanjem. Povelja Europske Unije o temeljnim pravima svečano je priznata od strane Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije u Nici 2000. godine, a nakon izmjena ponovo je proglašena 2007. Međutim, svoja pravno obvezujuća svojstva Povelja je stekla tek sklapanjem Ugovora iz Lisabona krajem 2009. godine. Na mrežnim stranicama Europskog parlamenta prenose da „u članku 6. stavku 1. Ugovora o Europskoj uniji (UEU) stoji da 'Unija priznaje prava, slobode i načela određena Poveljom Europske unije o temeljnim pravima [...], koja ima istu pravnu snagu kao Ugovori.' Povelja stoga čini primarno pravo EU-a te je mjerilo prema kojemu se ispituje valjanost sekundarnog zakonodavstva EU-a i nacionalnih mjera“ (Europarl.europa.eu, 2018).

U Povelji u članku 14., pod naslovom Pravo na obrazovanje, stavku 1. stoji da „svatko ima pravo na obrazovanje“, stavku 2. da „ovo pravo uključuje mogućnost besplatnog obveznog

školovanja“, a u stavku 3. da se „sloboda osnivanja obrazovnih ustanova, uz poštovanje demokratskih načela, te pravo roditelja da svojoj djeci osiguraju obrazovanje i poduku u skladu sa svojim vjerskim, filozofskim i pedagoškim uvjerenjima, poštuje u skladu s nacionalnim zakonima koji uređuju ostvarivanje takve slobode i prava“ (Mvep.hr, 2018). Prema navedenim člancima o Pravu na obrazovanje čini se da je Europska Unija odredila da nacionalni zakoni imaju obavezu omogućiti roditeljima da svojoj djeci odaberu vrstu obrazovanja koja, u skladu sa zakonom predviđenim okvirima obrazovanja, odgovara njihovom odabiru, a prije toga napomenuto je da svatko ima pravo na besplatno školovanje. Ukoliko svatko ima pravo na besplatno školovanje i svatko ima pravo slobodnog odabira školovanja, onda se može zaključiti da svatko ima pravo da njegov odabir školovanja bude besplatan.

I u Ustavu Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 41/2001), u članku 65. stavku 1. stoji da je osnovnoškolsko obrazovanje „obvezatno i besplatno“. To je isti onaj članak ustava koji je u Sloveniji služio kao jamac državnog sufinanciranja svih oblika osnovnoškolskog obrazovanja, te se prema tom članku slovenski zakon morao ravnati, dok je situacija s Hrvatskom takva da se u zakonu, s jedne linije argumentacije, ovaj članak Ustava praktično zanemaruje ili barem ne prakticira u ne diskriminirajućem, demokratskom smislu. U hrvatskom Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi jedino mjesto na kojem se Zakon dotiče financiranja škola čiji osnivač nije sama država jest članak 143. stavak 2. točka 7. koja odgovornost sufinanciranja škola drugih osnivača pretpostavlja lokalnoj i regionalnoj samoupravi, a glasi: „U proračunu jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave mogu se osigurati i sredstva za sufinanciranje škola kojima je osnivač druga fizička ili druga pravna osoba u skladu s kriterijima koje donosi lokalna i područna (regionalna) samouprava“ (Narodne novine, br. 87/2008). Vjerojatno ključna riječ ovog odlomka je „može“ jer Zakon time ne obvezuje nego samo dopušta sufinanciranje škola drugih osnivača slijedom čega, ukoliko lokalna i/ili područna samouprava ne odluči namijeniti dio proračuna sufinanciranju takvih škola na svom području, ne snosi nikakvu zakonsku odgovornost.

Ipak u srpnju 2008. godine, i danas važećom saborskom Odlukom o proglašenju Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, isti je sadržavao dodatnu točku u članku 142. za čije su se dodavanje snažno zalagali aktivisti i zagovornici alternativnih škola. Naime, članak 142. stavak 3. točka 7. Zakona određivala je da se „u državnom proračunu osiguravaju sredstva i za sufinanciranje škola koje provode alternativne odgojno-obrazovne programe u visini od 80% iznosa potrebnog za ostvarenje odgojno-obrazovnog rada škole“ (Narodne

novine, br. 87/2008). Tom točkom Zakona, država je prihvatila odgovornost sufinanciranja, ne svih škola drugih osnivača, nego upravo škola s alternativnim programima i to u iznosu od 80 posto vrijednosti koja se po učeniku financira školama čiji je osnivač država. Iako se ne radi o 100 postotnom financiranju niti po računici za državne škole, a kamoli po računici za alternativni program, postojanje te zakonske odredbe pokazalo je državnu spremnost na su-menadžment u svrhu ostvarenja slobode i pluralizma u obrazovanju dostupnom svakom roditelju te su zagovornici alternativnih programa navedenu odredbu smatrali zadovoljavajućom. Radi jasnijeg shvaćanja Zakona, i u ovoj verziji Zakona bila je opisana mogućnost lokalne i područne samouprave za dodatnim sufinanciranjem škola drugih osnivača, ukoliko bi za time bilo potrebe.

Međutim, promjenom vlasti, već je u srpnju 2009., godinu dana nakon stupanja prethodne odrednice Zakona na snagu, Hrvatski sabor donio Odluku o proglašenju Zakona o izmjenama i dopuni Zakona o odgoju i obrazovanju kojom je, između ostalog, bio izbrisan upravo članak 142. stavak 3. točka 7. koji se odnosio na sufinanciranje alternativnih škola (Narodne novine, br. 86/2009). Usput, zanimljiva je činjenica da se o odluci o brisanju dotične točke Zakona glasalo zajedno s brisanjem točke 5. iz stavka 1. tog članka koji je govorio o državnom financiranju prijevoza učenika srednjih škola. Jednim dizanjem ruke u Saboru je izglasano brisanje obiju odredbi čime se daje zaključiti kako svaka od tih odluka zasebno nije nosila veliku važnost, u suprotnom bi se barem odvojeno izglasavalo njihovo brisanje. Ovdje je, također, važno naglasiti da waldorfske škole nisu primile državna sredstva za sufinanciranje njihovog rada u iznosu od 80 posto niti za 2008/2009 školsku godinu unutar koje je odredba o takvom sufinanciranju bila na snazi.

Svojevrsno sustavno zaobilaženje pitanja alternativnih škola u Hrvatskom Saboru i Vladi događa se od tada. Dvije waldorfske i jedna montessori osnovna škola nastavile su svoje djelovanje usprkos otežanim okolnostima, oslanjajući se na najčešće jednokratne financijske pomoći lokalne i područne samouprave, na 10-ak postotnu potporu Grada Zagreba, odnosno Grada Rijeke i Primorsko-goranske županije za izvođenje nastave, ali najviše na školarine koje roditelji plaćaju za omogućavanje alternativnog školovanja svoje djece i za omogućavanje općeg postojanja alternativnog školovanja u Hrvatskoj te u tom smislu minimalnog prostora pluralizma u obrazovanju u državi.

7. Pokazatelji slobode i pluralizma u obrazovanju

Na svjetskoj razini, mjerenjem i promoviranjem slobode u obrazovanju bavi se OIDEL, nevladina organizacija sa savjetodavnim statusom pri UN-u, UNESCO-u i Vijeću Europe koja je osmislila i izmjerila Globalni neovisni indeks sloboda u obrazovanju (uključujući prava roditelja) te koja na dvogodišnjoj bazi izdaje Izvješće o slobodama u obrazovanju širom svijeta, uključujući Hrvatsku. Mjerenja provodi skupina stručnjaka (Sokratova grupa) koja se okuplja kako bi analizirala probleme, ali i dobre prakse povezane sa slobodom u obrazovanju i zaštitom prava roditelja u različitim zemljama svijeta i to formiranjem „međunarodne ljestvice koja analizira zaštitu i promoviranje ovog fundamentalnog ljudskog prava, i politika koje podupiru slobodu u obrazovanju u nacionalnom kontekstu i na regionalnoj razini“ (Oidel, 2016:3). Zanimljivo je obratiti se rezultatima posljednjeg Izvještaja, iz 2016. godine, kako bi se u globalnom kontekstu usporedio državni tretman nedržavnih škola u Hrvatskoj s onim u ostatku svijeta.

Pri mjerenjima korištena su četiri glavna pokazatelja. Prvi pokazatelj ispituje postojanje zakonske mogućnosti za osnivanje, djelovanje i odabir nedržavnih (neovisnih) škola (u ustavu i zakonima) promatrane zemlje te omogućava li zakon tzv. kućno školovanje ili *homeschooling*. Hrvatskoj pri tom pokazatelju pripada 90 od maksimalnih 100 bodova zbog toga što zakonski i ustavno omogućava osnivanje nedržavnih škola, ali zakonski ne prepoznaje kućno školovanje, osim u situaciji osoba s invaliditetom (Oidel, 2016:26). Drugi pokazatelj odnosi se na pitanje je li i u kojoj mjeri zakonom regulirana državna potpora slobodi u obrazovanju u obliku obiteljskih kupona, izravne potpore školama, plaće učiteljima, pokrivanja investicija kao što su troškovi opreme i održavanja zgrade škole itd. prema kojem Hrvatska, s obzirom na to da zakonom ne nalaže niti jedan oblik sufinanciranja rada nedržavnih škola, nema bodova. Treći pokazatelj mjeri „neto³“ postotak uključenosti djece u osnovne škole te za Hrvatsku on iznosi 89 posto, a i 89 bodova. Zadnji, četvrti pokazatelj mjeri postotak uključenosti djece u nedržavne (neovisne) škole koji za Hrvatsku iznosi tek 0,3 posto pa prema tome donosi 0,003 boda.

---

³ Prema UNESCO-ovoj mjeri, netto (*net*) postotak uključenosti djece u osnovnoškolsko obrazovanje odnosi se na broj učenika određene dobne skupine u razini obrazovanja koja je određena za njihovu dobnu skupinu u odnosu na ukupan broj djece u toj dobnoj skupini u državi. Usporedno tome, bruto (*gross*) postotak uključenosti djece u osnovnoškolsko obrazovanje odnosi se na broj učenika bilo koje dobne skupine u razini obrazovanja određene dobne skupine u odnosu na ukupan broj djece u toj dobnoj skupini u državi (Oidel, 2016:28). Konkretnije, neto postotak uključenosti prikazuje koliko je sedmo- ili osmogodišnjaka upisano u drugi razred osnovne škole u odnosu na sve sedmo- ili osmogodišnjake u Hrvatskoj, dok bruto postotak uključenosti prikazuje broj učenika bilo koje dobi upisanih u drugi razred osnovne škole u odnosu na sve sedmo- ili osmogodišnjake u Hrvatskoj.

Nakon izmjerenih bodova Indeks slobode u obrazovanju za svaku državu izračunava se posebnom formulom koja kombinira vrijednosti sva četiri pokazatelja te postavlja zemlje na ljestvici od 0 do 100 gdje je 100 potpuna sloboda obrazovanja, a 0 potpuna državna kontrola obrazovanja. Hrvatska (Oidel, 2016:104-105), sa 179 bodova i Indeksom 45,43 stoji na 113. mjestu od 136 ispitanih zemalja iz svih dijelova svijeta, a mjesto dijeli sa Tunisom. Prema OIDEL-ovom Indeksu Hrvatska ima najmanje sloboda u obrazovanju među zemljama Europske Unije, a među zemljama Europe u širem smislu ispod Hrvatske stoje samo Bjelorusija, Bosna i Hercegovina te Andora.

Usporedbe radi, prikazat ćemo vrijednosti koje su stručnjaci u OIDEL-ovoj Sokratovoj grupi pripisali Sloveniji (Oidel: 268-269). S obzirom na to da i ustavno i zakonski odobrava osnivanje nedržavnih škola kao i kućno školovanje, Sloveniji se pripisuje maksimalnih 100 bodova na prvom pokazatelju slobode u obrazovanju. Na drugom pokazatelju Slovenija zavrjeđuje 70 bodova zato što slovenska država zakonski financira plaće za učitelje nedržavnih škola i operativne troškove (grijanje, čišćenje, struja, itd.) nedržavnih škola. Također, 97 posto iznosi neto uključenost djece u osnovnoškolsko obrazovanje, dok samo 0,4 posto djece pohađa osnovne škole nedržavnih osnivača. Slovenija sa 267,28 bodova i Indeksom 67,84 stoji na 19. mjestu. OIDEL, prema tome, smatra da, iako nije znatno veći postotak uključenosti djece u obrazovanje u nedržavnim/privatnim školama niti je bolji zakonodavni okvir koji regulira osnivanje nedržavnih/privatnih škola u Sloveniji, uspoređujući s Hrvatskom, veliku ulogu igra upravo zakonom zagaraniran određeni oblik financiranja rada nedržavnih škola koji je glavna razlikovna karika između hrvatske i slovenske slobode u obrazovanju.

Prva na OIDEL-ovoj ljestvici je Irska (Oidel, 2016:166-167) s Indeksom 98,73 gdje 95 posto djece pohađa osnovnu školu, 94 posto pohađa nedržavnu školu – gotovo sve škole u Irskoj su nedržavne, ali ih država financira u potpunosti, pokrivajući plaće učiteljima, operativne troškove (grijanje, čišćenje, struju, itd.) i pomoć pri investicijskim troškovima. Takav način gotovo potpunog prepuštanja usluge obrazovanja civilnom sektoru teško je zamisliv u Hrvatskoj i kosi se s hrvatskim kulturnim naslijeđem, ali prepuštanje dijela obrazovne ponude civilnom sektoru na ravnopravan način s državnim obrazovnim programom svakako se ne bi trebalo okarakterizirati korakom unazad. To pokazuje i činjenica da od 136 ispitanih zemalja, njih 36 nema zakonsku obavezu odvajati sredstva za nedržavne škole, a među njima od europskih zemalja Grčka, Cipar, Moldova, Bugarska, Srbija i Albanija stoje na ljestvici iznad Hrvatske, dok samo Bjelorusija, Bosna i Hercegovina i Andora stoje ispod Hrvatske. Među

ostalim zemljama koje ne izdvajaju sredstva za nedržavne škole Hrvatska je u društvu 17 afričkih zemalja, 6 zemalja Bliskog Istoka te nekoliko zemalja Azije, Južne Amerike i Srednje Amerike iako većina zemalja iz ta tri područja ima veće slobode u obrazovanju nego što ih ima Hrvatska, prema OIDEL-ovom Indeksu.

Ipak, u 2016. godini neki su pomaci napravljeni od strane tijela vlasti u svrhu promocije nedržavnog, alternativnog obrazovanja u Hrvatskoj. Potrebu za obraćanjem ovom problemu prikazalo je Nacionalno vijeće za odgoj i obrazovanje kada je 20. prosinca 2016. godine izdalo Preporuku o važnosti poticanja pedagoškog pluralizma u odgoju i obrazovanju u Republici Hrvatskoj potpisanu od strane predsjednice prof.dr.sc. Jasne Krstović. U Preporuci iz NVOO-a prepoznaju važnost slobode i pluralizma u obrazovanju navodeći kako „biti građanin suvremene Europe znači živjeti u društvu koje pluralizam određuje kao načelo i vrijednosnu kategoriju, koje podrazumijeva ljudske slobode i temeljna ljudska prava“ (NVOO-00070-16-0001). Osvrćući se na rezultate OIDEL-ovog istraživanja, navedena izjava poprima i empirijski potkrijepljeno značenje.

U Preporuci se također osvještava kako „širenje demokratizacije obrazovanja u smislu povećanja raznovrsnosti ponuda obrazovnih sadržaja, metoda i oblika rada, kao i organizacije mogućnosti izbora različitih puteva koji vode osvajanju traženog obrazovanja, učinkovito doprinosi promjenama u demokratskom društvu“ (NVOO-00070-16-0001). Promjenama koje su za mladu hrvatsku demokraciju nužno potrebne kako bi se razvijala u smjeru napretka pluralnog, demokratskog i društva tolerantnog na različitosti. „Iako Republika Hrvatska ima višedesetljetno iskustvo u primjeni pluralizma u odgoju i obrazovanju, još uvijek postoje ozbiljni društveni i demokratski deficiti u pogledu njegovog aktivnoga i sustavnoga ostvarivanja“ (NVOO-00070-16-0001), u smislu nedostatka sustavne državne financijske i logističke potpore radu škola s programom koji odstupa od državnog kurikulumu.

Stoga, pozivajući se na UN-ov Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima (1993.) te UNESCO-ovu Konvenciju protiv diskriminacije u obrazovanju (1960.), „Nacionalno vijeće za odgoj i obrazovanje preporuča svim sudionicima obrazovne politike da se snažnije angažiraju na: (...) 2. Daljnjem razvoju nacionalnih obrazovnih politika, pravnih okvira, uključujući operativne strategije potpore i jačanje kapaciteta za afirmaciju stvarnog, a ne samo deklarativnog ostvarivanja pedagoškog pluralizma u odgoju i obrazovanju; 3. Kreiranju konkretnih mjera za nadilaženje zaostataka i približavanje zemljama srednje Europe s kojima Republika Hrvatska dijeli kulturološki kontekst, a za kojima, u pogledu ostvarivanja pedagoškog pluralizma u odgoju i obrazovanju, daleko zaostajemo“ (NVOO-00070-16-0001).

Razloge iz kojih ova Preporuka ne bi trebala biti zanemarena, već u duhu Novog javnog upravljanja osnažena i zakonski podržana, navodimo u slijedećem odjeljku.

8. Razlozi za snažniju suradnju države i alternativnih škola

Prvo pitanje koje se postavlja pri izjavi o potrebi za državnim financiranjem alternativnih škola je: zašto bi država trebala izdvojiti novac za druge škole kada već omogućuje svoj program besplatno?, a zatim se postavlja pitanje: ukoliko država financira rad alternativnih škola, zar to onda ne bi trebalo uključivati sve škole koje imaju donekle izmijenjen program, kao što su katoličke škole, škole za nacionalne manjine, međunarodne škole, a možda čak i sve škole drugih osnivača?

Prije nego što prijedemo na razmatranje odgovora na prvo od navedenih pitanja, važno je razjasniti razliku između poimanja alternativnih škola i onih koje to nisu. Alternativne škole, u kontekstu ovog rada, su one škole čiji se nastavni plan i program tj. kurikulum ne temelji na državnom kurikulumu već predstavlja nezavisnu, slobodnu formu koja svoje uporište pronalazi nekoj od filozofija, pedagogija, učenja sa znatnim odstupanjem od državnog nastavnog programa. Definicija alternativnih škola u hrvatskom zakonu nije navedena, ali se u nekoliko navrata Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama obraća zasebno alternativnim školama, međunarodnim školama te nastavi na stranom jeziku ukazujući na razlike između oblika odstupanja od državnog kurikuluma među navedenim modelima.

Škole drugih osnivača ili, drugim riječima, privatne škole među sobom imaju značajno razlikovanje. Privatne škole mogu provoditi program temeljen na državnom kurikulumu, kao što je to slučaj s vjerskim školama i školama u privatnom vlasništvu koje provode *de facto* neizmijenjen državni program, one mogu izvoditi međunarodni program koji se često temelji na nacionalnom kurikulumu neke od ostalih država svijeta te je filozofski i pedagoški sličan hrvatskom nacionalnom kurikulumu, a mogu izvoditi i program koji predstavlja alternativu državnom kurikulumu. Važnost razlikovanja tipova privatnih škola prema programu koji nude od ključne je važnosti u raspravi o postojanju i veličini pluralizma u obrazovanju u Hrvatskoj.

Također, privatne škole ili škole drugih osnivača dijele se po ustrojstvu institucije u čijem je vlasništvu određena škola, a glavno razlikovanje koje je relevantno za ovaj rad je ono koje prikazuje jesu li institucije profitne ili neprofitne organizacije, imaju li vlasnici škole

moćnost zarađivanja na radu škole ili nemaju. U slučaju Slovenije, Irske i još nekolicine država svijeta, ta razlika nije ključna kada se donosi odluka o državnom sufinanciranju rada privatne škole. U tim zemljama država odvaja jednaka sredstva za sve vrste privatnih škola te njima prepušta odluku i način menadžmenta vezanog uz stvaranje profita. Iako linija argumentacije u ovom radu može ići do te mjere da predlaže državno sufinanciranje svih odobrenih škola za svu osnovnoškolsku djecu i roditelje, za sada se ograničavamo samo na škole neprofitnog karaktera kao najmanje kontroverznog privatnog primatelja državnog sufinanciranja.

Najmanje kontroverznosti, u ovom smislu, stoji uz alternativne škole zbog njihove značajne razlike u programu koji nude, a još više zbog njihovog neprofitnog karaktera. Činjenica da nitko od osnivača i zaposlenika alternativnih škola nema mogućnost stvaranja i sakupljanja profita od rada škole dovoljna je da se može tvrditi kako je, ukoliko hrvatska država želi poticati pluralizam u obrazovanju, ovo opcija za podugovaranje koja nudi najveću različitost, a bez prebacivanja državnog novca u ruke privatnih profitera.

Ipak, zašto u situaciji ekonomske nestabilnosti države izdvajati dodatan novac za osnovnoškolsko obrazovanje, kada je već jedan oblik obrazovanja osiguran? Zašto, ukoliko roditelji nisu zadovoljni državnim programom, luksuz drugačijeg odabira ne bi trebao biti na njihov trošak? Zašto dodatno trošiti državni novac na alternativne škole privatnog sektora kada i kod državnih škola ima prostora za ulaganje? To jest, zašto bi se uopće država trebala obazirati na djelovanje drugih škola, ako sama nudi jednu vrstu programa i suočava se s povezanim joj izazovima? Odgovori na ova pitanja kriju se u važnosti pluralizma u obrazovanju i slobode u obrazovanju za izgradnju bolje demokracije i funkcionalnijeg društva.

Počevši od UN-ovog Međunarodnog pakta o gospodarskim i socijalnim pravima i Konvencije protiv diskriminacije u obrazovanju, sloboda odabira je jedna od ključnih faktora koji karakteriziraju slobodno demokratsko društvo, u kojem građani imaju niz zajamčenih prava, kao minimalni okvir koji država pruža u svrhu podizanja kvalitete života svojih građana. Osnovnoškolsko obrazovanje, kao prvi obavezni program šire društvene socijalizacije i mjesto širenja ideje o svijetu i društvu, u demokratskim društvima ima ulogu širenja upravo ideje demokracije, solidarnosti i ljudskih prava, ili drugim riječima, ideju slobode odabira unutar društveno prihvatljivih okvira tj. zakona. Međutim, problem kod pristupačnosti alternativnih programa školovanja u Hrvatskoj nastaje u trenutku u kojem se roditelju uskraćuje sloboda odabira načina obrazovanja svog djeteta zbog nejednakog tretmana tijela

vlasti prema školama koje većinski provode državni kurikulum i školama koje provode znatno drugačiji, ali odobreni, kurikulum. Jer, ukoliko roditelj ima obavezu iz vlastitih prihoda izdvajati novac za određeni tip obrazovanja svog djeteta, a roditelj nema dovoljne prihode da bi iznos potrebnog novca bio zanemariv faktor u standardu i kvaliteti života te obitelji, onda roditelj nema jednaku slobodu odabrati državnu ili alternativnu školu, već mu iz ekonomskih razloga većinom ne preostaje drugo nego upisati dijete u onu školu čiji program država financira. Jednostavnije rečeno, ukoliko roditelj nema sredstva kojima bi platio nedržavno obrazovanje tada on nema izbora.

U knjizi nastaloj 1990. godine o sadržaju i izazovima waldorfske pedagogije, Frans Carlgén objašnjava da „u zemljama u kojima slobodne škole još ne dobivaju nikakve dotacije za svoju djelatnost postoji opasnost da prava koja se navode u protokolima, koja bi trebala pripadati svim roditeljima, bivaju u pravilu dostižna samo onima koji su dobro situirani. Ovo stanje protuslovi socijalnim težnjama i podrijetlu waldorfske škole, pa ga zacijelo mnogi ljudi smatraju duboko nezadovoljavajućim" (Carlgén, 1990:255-256). Temelji waldorfske pedagogije k tome, u sukobu su s bilo kojom vrstom društvene stratifikacije, isticanja nejednakosti i diskriminacije te je tim više situacija u kojoj se nalaze roditelji alternativnih škola u Hrvatskoj, u kojoj samo imovinski stabilan i prosperitetan sloj građana ima mogućnost plaćanja minimalne školarine za ekonomski održivo funkcioniranje škola, razočaravajuća.

U UNESCO-ovoj Konvenciji protiv diskriminacije u obrazovanju još jednom se jasno nalaže kako diskriminaciju upravo čini drugačiji tretman prema različitim stavkama u istoj kategoriji od strane autoriteta, a to je upravo ono što se događa s poticanjem provođenja alternativnog programa u školama u Hrvatskoj. Diskriminiranjem alternativnog obrazovanja država posredno diskriminira i roditelje, djecu i čitave obitelji koje su se odlučile ili se imaju želju odlučiti za alternativno obrazovanje. Situacija se dodatno zaoštava uvođenjem faktora obaveze svakog roditelja za plaćanjem poreza, za donacijom državnoj blagajni iz koje je dio sredstava namijenjen državnim osnovnim školama, ali ne i alternativnim. Iz te perspektive izvjesno je da roditelj koji je u mogućnosti odabrati alternativno obrazovanje svom djetetu, istovremeno sudjeluje u financiranju obrazovanja djece u državnim školama i djece u alternativnim školama, dok roditelj koji je upisao svoje dijete u državnu školu sudjeluje samo u financiranju državnih škola. Kako objašnjava Carlgén, „jedna od teškoća prilikom osnivanja waldorfskih škola u tome je što roditelji koje žele slati svoju djecu u ovakvu školu, školarinom i dobrovoljnim priložima pridonose životu te škole, ali istodobno jednim dijelom

svoga poreza moraju financirati i oficijelno školstvo“ (Carlgen, 1990:255). Navedeni oblici ograničavanja slobode izbora, a pogotovo diskriminacije nisu zanemarivi, a svakako nisu u skladu s ugovorenom težnjom za napretkom hrvatskog društva od strane hrvatske države prema međunarodnim institucijama, ali i vlastitim građanima.

Dodatno, ovdje je važno spomenuti i Povelju Europske Unije koja, od pristupanja Republike Hrvatske toj međunarodnoj instituciji, ima pravno obvezujuća svojstva, a u kojoj stoji da svatko ima pravo na besplatno školovanje te da svatko ima pravo slobodnog odabira školovanja, za što se, ukoliko se ne stvori poveznica između ta dva prava, može tvrditi da je ostvareno u Hrvatskoj jer zaista postoji besplatno obrazovanje i postoji mogućnost izbora školovanja za one roditelje koji imaju dostatna financijska sredstva. Međutim, stavi li se dva navedena prava u zajednički okvir, onda je jasno da ukoliko svatko ima pravo odabira školovanja i svatko ima pravo na besplatno školovanje, onda bi svaki odabir koji netko donese o školovanju trebao biti besplatan, jer ukoliko nije opovrgnuta su oba navedena prava. Jer, ukoliko svo školovanje nije besplatno onda nema slobodnog izbora za one koji nemaju dovoljno novaca, a za one koji imaju, školovanje nije besplatno, što to je trenutna hrvatska realnost.

Ista logika može se primijeniti i na analizu Ustava RH gdje je također navedeno da je osnovno obrazovanje obavezno i besplatno. Ono je besplatno samo za one roditelje koji žele ili su primorani svoje dijete upisati u državnu školu, a ne za sve roditelje. Ista ustavna odredba nalazi se i u slovenskom ustavu, ali ondje ta odredba uvjetuje državno financiranje ne samo alternativnih škola, već škola svih osnivača s programom odobrenim od nadležnog ministarstva. Dakle, iako u ustavu obje zemlje stoji ista odredba o besplatnom obrazovanju, njihova različita interpretacija dovela je, između ostalog, i do toga da na OIDEL-ovoj listi sloboda u školstvu u zemljama svijeta Slovenija stoji među prvih 20, dok Hrvatska stoji u posljednjih 25 zemalja. Sloboda u obrazovanju, prema OIDEL-ovim kriterijima, ne znači samo postojanje nedržavnih škola već i državno poticanje njihovog rada. Da bi sloboda obrazovanja zaista postojala važno je da škole drugih osnivača, a pogotovo drugih nastavnih programa, rade u sklopu države, a ne usprkos nje.

Podrobnije, da bi država mogla tvrditi kako roditeljima i djeci omogućava slobodu odabira školovanja minimum koji je potreban je da omogući rad različitih škola kako bi roditelji imali između čega, unutar okvira državne zaštite, birati. Trenutno u Hrvatskoj država ne omogućava izbor, već prepušta svaki drugi oblik školovanja privatnoj sferi, civilnom društvu, bez interesa za suradnjom, koje je stoga primorano djelovati prema pravilima tržišta, bez državne zaštite

njihovog rada i postojanja, a time i bez praktičnog državnog priznanja važnosti postojanja pluralnosti i slobode u obrazovanju. Oni koji danas nude alternativno obrazovanje „su privatnici koji građanima predstavljaju državu, ali pod pokroviteljstvom neprofitnih organizacija“ (Smith i Lipsky, 1998:14). Upravo u sklopu paradigme uokvirenog tržišta (Hill i Hupe, 2014; Šepardović, 2006 u: Kekez i Širinić, 2017) može se objasniti kako državi koristi imati alternativne oblike obrazovanja pod svojim okriljem jer tek tada može zaštititi i preuzeti dio zasluge za postojanje i te opciju obrazovanja svojim građanima. Ukoliko ju ostavi u privatnoj sferi, što se tiče financijske potpore, poručuje da ju se ne tiče rad alternativnih škola te da je tržište ono koje će odlučiti o postojanju tih škola. Ukoliko ih ne financira, država ih ne štiti tj. ne tretira ih kao nešto vrijedno očuvanja, kao nešto korisno i potrebno. A ukoliko država ne smatra slobodu u obrazovanju korisnom i potrebnom onda možda nije prikladno niti hrvatsko članstvo u Europskoj Uniji, niti nazivanje trenutnog državnog režima u Hrvatskoj demokracijom.

Kao rješenje ove situacije nudi se uvođenje ranije spominjane paradigme uokvirenog tržišta (Hill i Hupe, 2014; Šepardović, 2016 u: Kekez i Širinić, 2017) koja prepoznaje probleme tržišnog natjecanja u polju pružanja usluga i predlaže uvođenje niza regulatornih mjera radi sprječavanja negativnih posljedica potpunog prepuštanja tržištu, a među kojima se, u ovom slučaju, treba nalaziti upravo državno sufinanciranje rada alternativnih škola.

Nadalje, raznolikost obrazovnih programa koje jedna država nudi roditeljima i djeci uporište je demokracije jer je potrebna upravo kako bi roditelji imali izbor upisa svog djeteta u različite programe prema vlastitim preferencijama i prema preferencijama djeteta u svrhu očuvanja raznolikosti u društvu kao preduvjeta demokracije. Svako dijete je drugačije, i dolazi iz drugačijeg obiteljskog okruženja te je prirodno da isti način odgoja u osnovnoj školi neće biti jednako optimalan za svako dijete. Moguće je da dok nekoj djeci više odgovara državni program i način rada, kod druge djece jedan od alternativnih modela ima veće šanse za optimalizacijom učinka odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi. Što je šarolikija ponuda obrazovnih programa, to je veća vjerojatnost da će postojati program koji svakom djetetu može donijeti zadovoljstvo učenja, socijalizacije i maksimalnog razvijanja vlastitog potencijala, što prepoznaje, između ostalog i citirani UN-ov Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima.

Načini na koji državne institucije, vladajući mogu sklopiti suradnju s nevladinim organizacijama koje stoje u pozadini alternativnog obrazovanja u Hrvatskoj prisutni su pod reformskim mjerama Novog javnog upravljanja, a to su dijelom podugovaranje i dijelom su-

menadžment. Izvjesno je da su to najbolji od kreiranih načina suradnje različitih sfera pružatelja javnih usluga zbog toga što već postoji razvijena mreža organizacija civilnog društva koje kreiraju i vode alternativne škole u Hrvatskoj te je stoga najjednostavniji korak ka punom državnom prihvaćanju i podržavanju pluralnosti u obrazovanju upravo sklapanje suradnje s nevladinim udrugama koje stoje iza alternativnih škola. Jer, kada država preuzme financiranje rada neke neprofitne organizacije onda ona šalje poruku o tome da su usluge koje ta organizacija pruža *de facto* usluge koje sama država pruža, ali putem privatne organizacije. Kako objašnjavaju Smith i Lipsky, „u nekim slučajevima, vlade su zadržale već postojeće mreže primarno sektaških neprofitnih uslužnih agencija, ali su zamijenile privatne dobrovoljne donacije vladinim sredstvima. Ovakav proces karakterističan je za Nizozemsku i Njemačku“ (Smith i Lipsky, 1998:15), a to je za nas zanimljivo jer upravo tim procesom država mudro iskorištava korisne projekte i koristi usluge privatnog sektora i postavlja ih na višu razinu, na razinu usluga osiguranih od strane države, a ne usluga pruženih usprkos države, kao što je to slučaj i s alternativnim školama.

Dobra strana podugovaranja s udrugama koje i prije sklapanja ugovora o suradnji s državom samostalno, ili uz pomoć drugih aktera, pružaju svoje usluge jest to što vlasti točnije znaju s kime sklapaju ugovor, koliko je izvjesno da će uloženi novac biti upotrijebljen u namijenjene svrhe i koji su ishodi pružanja određene usluge. Kod već postojećih škola s alternativnim programima u Hrvatskoj to nije jedna od briga zato što škole snažno pokazuju svoju volju i mogućnost opstanka čak i u okolnostima iznimno slabe financijske potpore od strane države što daje za zaključiti da ukoliko bi škole imale stabilnu financijsku potporu izvjesno je da bi ili nastavile s istom kvalitetom usluge ili čak povećale kvalitetu usluge jer bi resurse koje su do tada trošile na osiguravanje opstanka mogle iskoristiti za daljnji razvoj. Opstojanje škola usprkos slaboj financijskoj potpori znači da bi s financijskom potporom, u su-menadžerskom odnosu raspodjele potpore, njihov rad bio još bolji. Stoga u takvom okruženju državni novac gotovo sigurno ne bi bio uzaludno korišten već bi zaista služio svrsi veće slobode i pluralnosti u obrazovanju.

Dodatno produbljujući državno poticanje rada alternativnih škola može se doći do paralele u kojoj bi upravo takav akt, sklapanja ugovora ili ozakonjenja državnog financiranja, bio akt poticanja društvenog poduzetništva u Hrvatskoj. Činjenica da su se građani okupili kako bi pokrenuli nešto novo, nešto što do tada u Hrvatskoj nije postojalo, a postavlja obrazovanje u Hrvatskoj jedan korak bliže slobodi u obrazovanju, te da nakon 20 godina stabilna organizacija i dalje postepeno raste upravo pokazuje snagu društvenog poduzetništva. Ukoliko

država u nijednom obliku to ne smatra vrijednim i korisnim ponašanjem svojih građana onda je trenutni odnos države prema školama s alternativnim programom pravi odraz tog stava, ali ukoliko država vidi vrijednost takvog društvenog poduzetništva svojih građana i želi ga, na neki način, očuvati i potaknuti onda je financijska potpora minimum koji može pružiti školama kao neprofitnim organizacijama kako zbog tehničkih razloga još jedan pokret hrvatskih građana za poboljšanjem kvalitete života u Hrvatskoj ne bi bio osuđen na propast.

I na kraju, što ako upravo ulaganje u alternativno obrazovanje može utjecati na poboljšanje kvalitete i službenog državnog kurikulumu? Pluralizam i sloboda u obrazovanju nisu postavljeni kao ciljevi razvoja demokratskih društava isključivo zato što omogućavaju postojanje mnoštva različitog sadržaja, već i zato što postojanje alternative stvara poticaj službenoj verziji obrazovanja za usavršavanje. Pozitivna konkurencija stvara se u situaciji u kojoj kvaliteta jednog konkurenta potiče rast kvalitete drugog konkurenta, i obrnuto, u svrhu općeg poboljšanja, ali i opstanka oba konkurenta. Pretpostavka je da bi, kada bi alternativni školski programi bili u poziciji konkurenta državnom programu, nastala situacija pozitivne konkurencije te bi državni program bio snažnije potaknut na povećanje kvalitete svog sadržaja.

Međutim, trenutna situacija u kojoj se nalaze alternativne škole u hrvatskoj nije konkurentna prema ijednoj državnoj školi upravo zbog nedostupnosti alternativnog obrazovanja većini roditelja. S obzirom na to da je trenutno samo jedan oblik obrazovanja besplatan, taj oblik je dominantna opcija prvenstveno zbog svoje dostupnosti, a ne zbog svoje kvalitete. Kada bi i ostali programi bili ravnopravno ili barem ravnopravnije financijski dostupni, kvaliteta samog obrazovanja došla bi u prvi plan te bi roditelji i djeca imali privilegiju uistinu birati obrazovanje temeljeno na kvaliteti. Smatra se da bi reorganizacija fokusa obrazovanja s nužnosti na kvalitetu sadržaja, dugoročno gledano, svakako bila prosperitetna ne samo za razvoj alternativnog već i državnog obrazovnog programa u osnovnim školama. Upravo na tragu argumenta koji za podugovaranje daju Pollitt i Bouckaert, podugovaranje može „potaknuti inovacije i policy učenje, može dovesti nove stručnjake, [te] može povećati prilagodljivost“ (Pollitt i Bouckaert, 2011: 199) javnih usluga potrebama društva. Stvaranjem boljeg zakonskog uređenja suradnje države i alternativnih škola moguće je da se ne bi poboljšao rad samo alternativnih škola već bi obrazovanje u Hrvatskoj općenito bilo u tzv. *win-win* poziciji.

Iz svih gore navedenih razloga smatramo da je postojanje alternativnog obrazovanja u Hrvatskoj vrijednost koja ne bi trebala biti prepoznata i poticana samo od strane civilnog

društva i pojedinačnih roditelja, već je to vrijednost stvorena od strane civilnog društva koja bi trebala biti prepoznata, iskorištena i financijski zaštićena od strane institucija vlasti putem zakona, a sve u svrhu povećanja pluralnosti i slobode u obrazovanju koji su glavni preduvjeti dugoročnog napretka Republike Hrvatske kao članice Europske Unije i globaliziranog svijeta u razvoju (NVOO-00070-16-0001).

9. Zaključak

Neupitno je da Republika Hrvatska, kao zemlja s velikim potencijalom razvoja, ali isto tako velikim nizom prepreka istom, i kroz civilno društvo, ali i putem službenih institucija vlasti ulaže napore u svrhu poboljšanja standarda i kvalitete života svojih građana. Isto tako, zbog ograničenosti resursa kojima bi se od strane vlasti podržao svaki pokret u svrhu napretka jasno je da su vlasti primorane postupati prema vlastitoj listi prioriteta. Alternativno obrazovanje u Hrvatskoj je 2008. godine uspjelo postići mjesto na toj listi koje je rezultiralo pozitivnim promjenama, ali iz različitih razloga u posljednjih deset godina pitanje pružanja državne potpore alternativnom obrazovanju i suradnje s alternativnim školama, bilo putem nacionalnih ili područnih i lokalnih propisa zanemarivano je.

Argumentima izloženim u ovom radu pokušalo se ukazati na razloge iz kojih je potrebno prepoznati alternativno obrazovanje kao nacionalnu vrijednost i postaviti ga na listu državnih prioriteta sukladno njihovoj vrijednosti. Neprofitne udruge, kao osnivači alternativnih škola, koje svoju svrhu nalaze u stvaranju prostora slobode i pluralnosti u obrazovanju u Republici Hrvatskoj, mogu biti koristan partner podizanja kvalitete obrazovanja dostupnog ne samo izoliranom, skoro elitnom sloju društva, već svakom roditelju i djetetu koje se nalazi u blizini neke od alternativnih škola. Dopuštanje odabira načina obrazovanja koje djetetu pruža osnovna škola, jedno je od ključnih preduvjeta slobode u obrazovanju, koja je jedan od ključnih preduvjeta slobodnog i demokratskog društva.

Činjenica da civilno društvo u Hrvatskoj prepoznaje važnost pluralizma u obrazovanju te ulaže trud kako bi, usprkos svojevrsnom neprijateljskom tretmanu vlasti, omogućilo prostor (barem ograničene) slobode odabira obrazovanja, ukazuje na jednostavnost državnog iskorištavanja već postojeće strukture civilnog društva kako bi pod svoje okrilje dovela pluralizam i slobodu u obrazovanju, a sve u svrhu povećanja kvalitete obrazovanja kao imperativa u stvaranju bolje budućnosti. Stvaranjem zakonskog okvira za sklapanje ugovora o

državnoj financijskoj potpori alternativnih škola hrvatska država napravila bi značajan korak u smjeru povećanja kvalitete i raznolikosti obrazovne ponude svojim građanima, približila bi se obrazovnom standardu Europske Unije i zapadnog svijeta te bi pokazala svoju podršku i stvorila poticaj poduzetništvu neprofitnih organizacija civilnog društva kao jednog od nezamjenjivih kreatora društvenog napretka.

Literatura

Carlgen, F. (1990). *Odgoj ka slobodi: pedagogija Rudolfa Steinera*. Zagreb, Hrvatska: Društvo za waldorfsku pedagogiju.

Europarl.europa.eu (2018). *Povelja o temeljnim pravima*. Dostupno na: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/146/povelja-o-temeljnim-pravima> (Pristupljeno 5.8.2018.)

Freunde-waldorf.de (2018). *Waldorf World List: Directory of Waldorf and Rudolf Steiner Schools, Kindergartens and Teacher Training Centers worldwide*. Dostupno na: https://www.freunde-waldorf.de/fileadmin/user_upload/images/Waldorf_World_List/Waldorf_World_List.pdf (Pristupljeno: 12.6.2018.)

Goo.hr (2017). *GOOD inicijativa*. Dostupno na: <http://goo.hr/good-inicijativa/> (Pristupljeno: 31.7.2018.)

Hrvatskamozebolje.hr (2017). *Kampanja #JerHrvatska #Hrvatskamorabolje*. Dostupno na: <https://hrvatskamozebolje.org/kampanja-jerhrvatska-hrvatskamozebolje/> (Pristupljeno: 31.7.2018.)

Kekez, A. i Širinić, D. (2017) *Neposredna implementacija javnih politika u zajednici: modeli u praksi hrvatske socijalne politike*, u: Koprić, Ivan, Anamarija Musa, Teo Giljević (ur.) *Građani, javna uprava i lokalna samouprava: povjerenje, suradnja, potpora*. Zagreb: Institut za javnu upravu, str. 413-436.

Kekez, A., Howlett, M. i Ramesh, M. (2018). *Varieties of Collaboration in Public Service Delivery*. Policy Design & Practice.

Koprić, I. (2016). *Reforma javne uprave u Hrvatskoj: ni bolni rezovi ni postupne promjene – nužna je nova upravna paradigma*. Zagreb, Hrvatska: Političke analize.

Krstović, J. (2016) *Preporuka Nacionalnog vijeća za odgoj i obrazovanje o važnosti poticanja pedagoškog pluralizma u odgoju i obrazovanju u Republici Hrvatskoj*. Dostupno na: <http://nvo.hr/wp-content/uploads/2013/09/Preporuka-NVOO-a-o-va%C5%BEnosti-poticanja-pedago%C5%A1kih-pluralizama-u-odgoju-i-obrazovanju-u-RH5816876-002.pdf> (Pristupljeno: 5.8.2018.)

Mvep.hr (2018). *Povelja o temeljnim pravima Europske Unije*. Dostupno na: <http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/pregovori/111221-lisabonski-prociscena.pdf> (Pristupljeno: 5.8.2018.)

Oidel (2016). *Freedom of education index: Worldwide report 2016 on freedom of education*. Dostupno na: http://www.oidel.org/wordpress/wp-content/uploads/2016/02/FEI_complet2.pdf (Pristupljeno: 26.6.2018.)

Os-montessori-bdvranyczany-zg.skole.hr (2018). *O školi*. Dostupno na: <http://os-montessori-bdvranyczany-zg.skole.hr/skola> (Pristupljeno: 9.8.2018.)

Pollitt, C., i Bouckaert, G. (2011). *Public Management Reform: A Comparative Analysis-New Public Management, Governance and the Neo-Weberian State*. Oxford, UK: Oxford University Press.

Preporuka o važnosti poticanja pedagoškog pluralizma u odgoju i obrazovanju u Republici Hrvatskoj . Nacionalno vijeće za odgoj i obrazovanje: NVOO-00070-16-0001. Dostupno na: <http://nvo.hr/wp-content/uploads/2013/09/Preporuka-NVOO-a-o-va%C5%BEnosti-poticanja-pedago%C5%A1kih-pluralizama-u-odgoju-i-obrazovanju-u-RH5816876-002.pdf> (Pristupljeno: 5.8.2018.)

Smith, S. R. i Lipsky, M. (1998). *Nonprofits for Hire: The Welfare State in the Age of Contracting*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Swi.hr (2017). *Waldorfska inicijativa: Rudolf Steiner*. Dostupno na: <http://swi.hr/html-hr/waldorfska-inicijativa/rudolf-steiner.html> (Pristupljeno: 8.8.2018.)

Udruge.gov.hr (2018). *Financiranje programa i projekata udruga iz javnih izvora*. Dostupno na: <https://udruge.gov.hr/financiranje-programa-i-projekata-udruga-iz-javnih-izvora/2772> (Pristupljeno: 3.8.2018.)

UN, (1966/1976). Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturalnim pravima. Dostupno na: http://www.pariter.hr/wp-content/uploads/2014/10/medjunarodni_pakt_o_gospodarskim_socijalnim_i_kulturnim-pravima.pdf (Pristupljeno: 26.6.2018.)

UNESCO, (1960). *Konvencija protiv diskriminacije u obrazovanju*. Dostupno na: http://www.unesco.org/education/pdf/DISCRI_E.PDF (Pristupljeno: 26.6.2018.)

Ustav Republike Hrvatske. Narodne novine: 41/2001.

Ustav Republike Slovenije. Uradni list RS: 33/91, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06, 47/13, 75/16.

Vecernji.hr (2016). *Učenik na velikom prosvjedu u Zagrebu poručio: Nemojte me otjerati iz Hrvatske*. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/podrska-cjelovitoj-kurikularnoj-reformi-dosla-i-iz-kine-1088958> (Pristupljeno: 31.7.2018.)

Vecernji.hr (2017). *'Želimo da kolodvori budu mjesta povratka, a ne odlaska mladih'*. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/u-18-sati-pocinje-prosvjedna-akcija-cekajuci-tramvaj-zvan-obrazovna-reforma-1173781> (Pristupljeno: 31.7.2018.)

Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Narodne novine: 86/2009.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Narodne novine: 87/2008.

Zakon.hr (2014). *Zakon o udrugama*. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/64/Zakon-o-udrugama> (Pristupljeno: 4.8.2018.)

Waldorf-100.org (2018). *How it all began: The history of Waldorf schools*. Dostupno na: <https://www.waldorf-100.org/en/waldorf-education/history/> (Pristupljeno: 9.8.2018.)

Sažetak

Analiza statusa alternativnih škola u Hrvatskoj napravljena je i predstavljena u obliku diplomskog rada, a u svrhu obraćanja pozornosti na povezanost slobode i pluralizma u obrazovanju s postojanjem i državnim podupiranjem alternativnog obrazovanja. Alternativne škole, kao glavni kreatori pluralizma u obrazovanju u Hrvatskoj, postavljene su na marginu društva zbog svojeg ustroja kao organizacija civilnog društva, a ne državnih institucija. U radu se razmatraju razlozi osmišljanja obrazovnih politika koje će poticati rad alternativnih škola te mehanizmi povezivanja alternativnih škola s institucijama vlasti. Set reformi pod Novim javnim upravljanjem i Novim javnim menadžmentom, kao što su *podugovaranje*, *su-menadžment* i *koprodukcija*, u kombinaciji s *paradigmom uokvirenog tržišta*, odgovori su na pitanje kako surađivati, dok se odgovori na pitanje zašto surađivati nalaze u analizi međunarodnih ugovora i postulata Ustava RH koji ističu vrijednosti pluralizma i slobode u obrazovanju u svrhu demokratskog razvoja i napretka društva. Osim konzultacije s primarnom i sekundarnom literaturom, provedeni su dubinski intervjui s istaknutim osnivačima i zaposlenicima waldorfskih (alternativnih) škola u Hrvatskoj i Sloveniji. Povezivanje reformi donošenja javnih politika i javne uprave u pravcu suradnje s organizacijama civilnog društva i oblika alternativnog obrazovanja u Hrvatskoj, novost je u dostupnoj literaturi te je to glavni doprinos ovog rada.

Ključne riječi: alternativno obrazovanje, Novo javno upravljanje, su-menadžment, Waldorfska škola

Abstract

The analysis of the status of alternative schools in Croatia is made and presents in the form of master thesis, with the purpose of attracting attention to the connection of freedom and pluralism in education with state support of alternative education. Alternative schools, as main creators of pluralism of education in Croatia, are put to the margins of society because of their civil society organization base in opposition to state institutions. In the paper, the reasons of building educational policies that will support the work of alternative schools are presented, together with mechanisms of connecting alternative schools with governmental institutions. Set of reforms under the name of New public governance and New public management, such as *subcontracting*, *co-management* and *co-production*, are the answers to how collaboration between the state and alternative schools should be achieved, while the answers to the question why to collaborate are found in international contracts but also Croatian constitution that both highlight values of pluralism and freedom of education with the higher aim of democratic and social development. Apart from reading into primary and secondary literature, *in-depth* interviews have been conducted with the founders and workers in Waldorf (alternative) schools in Croatia and Slovenia. Connecting reforms of public service with alternative education in Croatia is the main contribution of this paper to science.

Key words: alternative schools, New public governance, co-management, Waldorf, freedom of education